

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMO
16 STRAIPSNIO 6 DALIES 1 PUNKTO, 7 DALIES, 24 DALIES 2 PUNKTO
ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2018 m. gruodžio 21 d. Nr. KT24-N14/2018

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjos Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės atstovams advokatams Deiviui Valiuliui ir Agnei Varnelienei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, Konstitucinio Teismo posėdyje 2018 m. gruodžio 5 d. žodinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 20/2017 pagal pareiškėjos Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą Nr. 1B-27/2017 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 29 straipsniui, 46 straipsnio 1–4 dalims, konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams neprieštarauja:

– Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punktą tiek, kiek pagal jį leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimas pratęsiamas tik 6 mėnesiams ir tais atvejais, kai valstybės, trečiųjų asmenų veiksmai ar nenugalimos jėgos sukeltos aplinkybės, dėl kurių vėluojama atlikti suplanuotus darbus, tęsiasi ilgiau negu 6 mėnesius;

– Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalis, 24 dalies 2 punktą tiek, kiek pagal juos leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas nepratęsiamas, kai

asmuo, vėluojantis atlikti suplanuotus darbus dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, negali pateikti šiuos veiksmus ar aplinkybes pagrindžiančių dokumentų būtent dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjos argumentai

1. Pareiškėjos Seimo narių grupės abejonės dėl Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte nustatyto teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai grindžiamos šiais pagrindiniais argumentais.

1.1. Ginčijamu teisiniu reguliavimu yra paneigiamas leidimą plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – ir leidimas) gavusio asmens teisėtas lūkestis, kad jo įgyta teisė užsiimti leidime nurodyta ūkine veikla bus išlaikyta nustatytą laiką ir galės būti realiai įgyvendinama, taip pat ir tuo atveju, jeigu jis negalės atlikti numatytų darbų dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, t. y. kad, išnykus nurodytoms nuo jo nepriklausančioms aplinkybėms, leidimą turintis asmuo turės realią galimybę tęsti ūkinę veiklą ir baigti įgyvendinti pagal leidimą vykdomą projektą, nepatirdamas finansinių nuostolių ir kitų neigiamų pasekmių. Valstybės, trečiųjų asmenų veiksams ar nenugalimos jėgos aplinkybėms tęsiantis ilgiau nei 6 mėnesius, ūkio subjektas patenka į tokią teisinę padėtį, kad dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių negali laiku atlikti visų darbų, nes leidimo galiojimo pratęsimo termino tam nepakanka.

1.2. Ginčijamas teisinis reguliavimas varžo ūkio subjektą akivaizdžiai labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, nesudaro galimybių kuo labiau atsižvelgti į individualią kiekvieno asmens situaciją ir į visas svarbias aplinkybes, neužtikrina interesų pusiausvyros, todėl juo pažeidžiami ir kiti konstitucinio teisinės valstybės principo elementai – konstituciniai proporcingumo, teisingumo principai.

1.3. Ginčijamu teisiniu reguliavimu pažeidžiamos Konstitucijos 46 straipsnio 1–4 dalių nuostatos, nes nepagrįstai ribojamos asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva, ūkio subjektui sudaromos dirbtinės, objektyviais kriterijais nepagrįstos kliūtys patekti į elektros energijos rinką, kartu sudaromos ir prielaidos iškreipti sąžiningą konkurenciją.

Be to, ginčijamu teisiniu reguliavimu ūkio subjekto teisės ir teisėti interesai ribojami labiau, negu reikia viešajam interesui užtikrinti, sudaromos nepalankios ūkininkavimo sąlygos, nepaisoma pareigos laikytis asmens ir visuomenės interesų derinimo principo, siekti bendros tautos gerovės.

Valstybė nevykdo konstitucinės pareigos remti visuomenei naudingas ūkines pastangas ir iniciatyvą.

1.4. Ginčijamas teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintam asmenų lygiateisiškumo principui, nes ūkio subjektai, teisės aktų nustatyta tvarka gavę leidimus, yra traktuojami nevienodai, nors tarp jų nėra nevienodą traktavimą pateisinančių objektyvių skirtumų: ūkio subjektai, kuriems leidimo galiojimo terminas pratęsiamas 6 mėnesiams, kai atlikti suplanuotus darbus jie vėluoja dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, kurios tęsiasi ne ilgiau kaip 6 mėnesius, atsiduria akivaizdžiai geresnėje teisinėje padėtyje nei tie ūkio subjektai, kuriems leidimo galiojimo terminas pratęsiamas tik 6 mėnesių laikotarpiui, kai atlikti suplanuotus darbus jie vėluoja dėl analogiškų aplinkybių, kurios tęsiasi ilgiau. Pareiškėjos teigimu, ginčijamu teisiniu reguliavimu diskriminuojami tie ūkio subjektai, kurie atlikti suplanuotus darbus vėluoja dėl tokių aplinkybių, kurios tęsiasi ilgiau.

Pareiškėjos manymu, Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte turėtų būti nustatytas objektyviai pagrįstas diferencijuotas teisinis reguliavimas, kuris visiems ūkio subjektams užtikrintų vienodas galimybes baigti vykdyti išduotame leidime numatytus darbus, jeigu projektas numatytu laiku nebuvo įgyvendintas dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių.

2. Abejones dėl Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalyje, 24 dalies 2 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai pareiškėja grindžia šiais argumentais.

2.1. Pagal ginčijamą teisinį reguliavimą pratęsti leidimo galiojimo terminą gali būti atsisakyta net ir tada, kai asmuo negali pateikti bent vieno iš reikalingų dokumentų būtent dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių. Taip pažeidžiamas konstitucinis teisėtų lūkesčių apsaugos principas, kartu ir konstitucinis teisinės valstybės principas.

2.2. Ginčijamu teisiniu reguliavimu pažeidžiamas konstitucinis proporcingumo principas, kadangi nenumatyta jokių išimčių – galimybių nepateikti minėtų dokumentų, jei asmuo negali jų gauti dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių. Be to, tokiu teisiniu reguliavimu neužtikrinama visuomenės ir asmens interesų pusiausvyra, sukeliami interesų priešprieša, taip pažeidžiant ir konstitucinį teisingumo principą.

2.3. Abejones dėl Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalies, 24 dalies 2 punkto atitikties Konstitucijos 29 straipsnio, 46 straipsnio 1–4 dalių nuostatoms pareiškėja grindžia iš esmės tais pačiais argumentais, kuriais grindžiamos abejonės dėl šio įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkto atitikties šiems Konstitucijos straipsniams. Pareiškėja taip pat išvelgia poreikį nustatyti diferencijuotą teisinį reguliavimą, kuriuo leidžiama *inter alia* pratęsti leidimų galiojimą asmenims, kurie dėl valstybės,

trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių vėluoja atlikti darbus, tačiau negali pateikti tai pagrindžiančių dokumentų būtent dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių.

3. Pareiškėjos teigimu, kadangi Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnyje (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) nustatant šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamą teisinį reguliavimą nepaisyta minėtų Konstitucijos normų ir principų, jį įtvirtinus pažeista ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis, pagal kurią valdžios galias riboja Konstitucija.

II

Suinteresuoto asmens atstovo argumentai

4. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Seimo atstovo Seimo nario Virgilijaus Poderio rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai. Seimo atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

4.1. Ginčijamos Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies 1 punkto nuostatos turi būti aiškinamos sistemiškai, kartu su kitomis šio įstatymo ir Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo nuostatomis, taip pat su atitinkamomis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatomis.

4.1.1. Įstatymu nustatyti pakankami ir aiškūs leidimo galiojimo ir pratęsimo terminai (maksimalus terminas – 48 mėnesiai). Asmuo, kuris nori pasinaudoti valstybės parama, kreipdamasis dėl leidimo išdavimo turi įvertinti galimybes laiku atlikti darbus ir galimą riziką bei neturėti nepagrįstų lūkesčių. Be to, įstatymai nedraudžia asmeniui pakartotinai kreiptis dėl leidimo išdavimo. Taigi jam nėra atimama teisė patekti į elektros energijos rinką.

4.1.2. Nustatant leidimo galiojimo terminus atsižvelgta į tai, kad energijos iš atsinaujinančių išteklių gamintojai (toliau – gamintojai) yra valstybės skatinami – jiems garantuota pirmumo teisė kitų gamintojų (gaminančių elektros energiją ne iš atsinaujinančių energijos išteklių) atžvilgiu ir taikomi fiksuoti tarifai Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 14, 20 straipsniuose nustatyta tvarka.

4.1.2.1. Gamintojui leidime nurodytu terminu nepastačius elektrinės, nukenčia ir kitų asmenų, potencialių gamintojų, kuriems galėjo būti sudaryta kliūčių patekti į elektros energijos rinką dėl gamintojui pagal Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 14 straipsnį rezervuotos pirmumo teisės prijungti pastatytą elektrinę prie elektros tinklų, interesai, taip pat valstybės ir visuomenės interesai.

4.1.2.2. Elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos išteklių ir šios energijos balansavimas yra viešuosius interesus atitinkanti paslauga, kuri skatinama taikant fiksuotus tarifus už pagamintą ir patiektą į tinklus elektros energiją. Ši skatinimo priemonė taikoma 12 metų nuo leidimo gaminti elektros energiją išdavimo dienos. Taigi elektrinės pastatymas leidime nustatytu

terminu yra svarbus ir planuojant finansinius išteklius fiksuotų tarifų taikymui. Be to, ribotas leidimo galiojimo terminas užkerta kelią gamintojui piktnaudžiauti savo teisėmis, be pagrindo delsti statyti elektrinę, laukiant, kol atpigs technologijos.

4.1.3. Vertinant nenugalimos jėgos aplinkybių buvimą, vadovaujantis CK 1.1 straipsnio 2 dalimi, taikytinos CK nuostatos. Pagal CK 6.212 straipsnį šalis, kuri nori remtis nenugalimos jėgos aplinkybėmis, turi įrodyti, kad ji negali įvykdyti sutarties dėl tų aplinkybių, kurių negalėjo kontroliuoti bei protingai numatyti sutarties sudarymo metu, ir kad ji negalėjo užkirsti kelio šių aplinkybių ar jų pasekmių atsiradimui. CK 6.253 straipsnyje yra apibrėžta, kas, taikant civilinę atsakomybę, yra laikoma valstybės veiksmais ir trečiojo asmens veikla. Taigi atsakomybė netaikoma, kai vėluojama ne dėl bet kokių valstybės veiksmų ir ne dėl bet kokios trečiojo asmens veiklos. Tokiu atveju, kai suplanuoti darbai negalėtų būti atlikti laiku dėl neteisėtų valstybės veiksmų, gamintojas turėtų teisę kreiptis dėl žalos atlyginimo iš valstybės biudžeto įstatymų nustatyta tvarka (CK 6.127 straipsnio 3 dalis, 6.271 straipsnis).

4.1.4. Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies 1 punkte nustatytas 6 mėnesių terminas grindžiamas objektyviais kriterijais. Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13 straipsnyje įtvirtinti elektros energetikos sektoriaus tikslai, kuriuos Lietuvos Respublika privalo pasiekti, norėdama įgyvendinti įsipareigojimą Europos Sąjungai (toliau – ES), kad 2020 m. iš atsinaujinančių energijos išteklių pagamintos energijos kiekis sudarys 23 procentus viso suvartojamo energijos kiekio. Viena iš priemonių šiam tikslui pasiekti yra elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių skatinimas skiriant paramą, kuri finansuojama elektros energijos vartotojų lėšomis. Todėl, atsižvelgiant į ribotą laiką įsipareigojimams ES įvykdyti, leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas negali būti per ilgas.

4.2. Įrengti elektrines, gaminančias elektros energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių, galima paprasčiau ir greičiau nei kitų rūšių elektrines, todėl leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas turi būti ribotas, kad asmenys, siekiantys įrengti tokias elektrines, nepiktnaudžiautų savo padėtimi ir veiksmingai vykdytų savo įsipareigojimus. Nenustačius tinkamo ir pagrįsto leidimo galiojimo termino, būtų sukurtos sąlygos leidimų turėtojams gauti perteklinį skatinamąjį finansavimą iš elektros energijos vartotojų lėšų.

4.3. Asmenys, pasirinkę verslo modelį gaminti elektros energiją, turi elgtis apdairiai, rūpestingai ir įvertinti verslo riziką, kad, neįvykdžius teisės aktų reikalavimų, jiems teks atsakomybė dėl atsiradusių nuostolių. Tuo tarpu nuostoliai ir žala, atsiradę dėl kitų asmenų veikimo ar neveikimo, atlyginami ginant savo teises teisme.

4.4. Ginčijamos įstatymo nuostatos užtikrina galimybę atsižvelgti į individualią kiekvieno asmens situaciją, kiek tai aptarta įstatyme. Leidimo galiojimo pratęsimo terminas taikomas visiems asmenims vienodai, kai jie pateikia įrodymus, pagrindžiančius vėlavimo priežastis.

4.5. Dėl ginčijamų Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 7 dalies, 24 dalies 2 punkto nuostatų suinteresuoto asmens atstovas pažymi, kad kai atitinkamą dokumentą atsisakoma ar delsiama išduoti nepagrįstai ir neteisėtai, įstatymai garantuoja asmenims teisę kreiptis į teismą (Administracinių bylų teisenos įstatymo 5 straipsnio 1 dalis), todėl asmuo turėtų įrodyti, jog jis ėmėsi priemonių ir skundė neteisėtus valstybės institucijos ar jos pareigūnų veiksmus. Norėdamas remtis nenugalimos jėgos aplinkybėmis, pagal CK 6.212 straipsnį asmuo turi įrodyti jų buvimą. Taigi ginčijamas teisinis reguliavimas nėra naujas ar išskirtinis.

III

Konstitucinio Teismo posėdyje dalyvavę asmenys ir jų pateikti paaiškinimai

5. Konstitucinio Teismo posėdyje pareiškėjos Seimo narių grupės atstovai advokatai D. Valiulis ir A. Varnelienė iš esmės pakartojo prašyme išdėstytus argumentus, pateikė papildomus paaiškinimus, atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

Pareiškėjos atstovai nesutiko su suinteresuoto asmens atstovo pozicija ir papildomai pažymėjo, kad, jų nuomone, Valstybinės energetikos inspekcijos prie Energetikos ministerijos (toliau – Valstybinė energetikos inspekcija) pateikti statistiniai duomenys apie leidimų galiojimo pratęsimą neatspindi tikrosios padėties. Iš pateiktų duomenų neaišku, kiek ūkio subjektų, gavusių leidimą plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių išteklių, nespėjo užbaigti darbų per papildomą 6 mėnesių terminą, nes jie negalėjo pakartotinai kreiptis į šią instituciją dėl leidimo galiojimo pratęsimo, jei įvykdė mažiau nei 50 procentų projekto įgyvendinimo darbų.

Pareiškėjos atstovai atkreipė dėmesį į tai, kad skirtingų rūšių elektrinėms, gaminančioms energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių, reikalingi skirtingi terminai gamybos pajėgumų plėtrai. Be to, kogeneracinės elektrinės, gaminančios energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių, statyba yra sudėtingesnė nei paprastos šiluminės elektrinės, kurią statant leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus galiojimo terminas dėl tų pačių nuo asmens valios nepriklausančių aplinkybių pagal įstatymą gali būti pratęstas 12 mėnesių.

Pareiškėjos atstovų teigimu, pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką leidimo plėtoti gamybos pajėgumus turėtojo teisės būtų prilyginamos nuosavybei analogiškai licencijai prekiauti alkoholiniais gėrimais. Toks nuosavybės teisės ribojimas, kai ūkio subjektas, dėl valstybės neteisėtų veiksmų nespėjęs užbaigti darbų per įstatyme nustatytą terminą, praranda ne tik savo nuosavybę, bet ir investicijas, neatitinka proporcingumo kriterijaus. Gavęs leidimą, subjektas gali turėti pagrįstą ir teisėtą lūkestį, kad, laikydamasis valstybės nustatytų taisyklių, galės užbaigti pradėtą projektą.

6. Pareiškėjos Seimo narių grupės atstovas Seimo narys Rimas Andrikis pranešė, kad posėdyje dalyvauti negalės. Suinteresuoto asmens Seimo atstovas Seimo narys Virgilijus Poderys į Konstitucinio Teismo posėdį neatvyko, apie Konstitucinio Teismo posėdžio laiką ir vietą jam buvo pranešta.

IV

Byloje gauta medžiaga

7. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauta informacija iš Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos ir Valstybinės energetikos inspekcijos.

7.1. Energetikos ministerijos rašte, be kita ko, pažymėta, kad, Lietuvai privalant įgyvendinti įsipareigojimus ES ir dėl to siekiant Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13 straipsnyje įtvirtintų tikslų elektros energetikos sektoriuje, elektros energijos gamybai iš atsinaujinančių energijos išteklių skiriama parama, finansuojama elektros energijos vartotojų lėšomis. Atsižvelgiant į tai, nustatyti leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių terminą svarbu siekiant užtikrinti tvarią šių išteklių naudojimo plėtrą, aplinkosaugos reikalavimus, mažiausią subalansuotą finansinę naštą elektros energijos vartotojams ir ES nustatytų tikslų pasiekimą.

Energetikos ministerija taip pat pažymėjo, kad trumpesni leidimų pratęsimo terminai atsinaujinančius energijos išteklius naudojančioms elektrinėms nustatyti dėl greitesnio ir paprastesnio tokių elektrinių įrengimo proceso. Be to, tokias elektrines eksploatuojantiems gamintojams buvo skiriamas skatinimas už pagamintą elektros energiją. Todėl apibrėžtos trukmės leidimo galiojimo terminas svarbus siekiant išvengti piktnaudžiavimo, kai gamintojas, gavęs fiksuotą elektros energijos tarifą, nustatytą atsižvelgiant į to laikotarpio elektrinių kainas ir užfiksuotą leidimo išdavimo dieną, delsia pastatyti elektrinę, laukdamas technologijų atpigimo. Toks delsimas stabdo atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtrą ir sudaro sąlygas gamintojui gauti perteklinį finansavimą, o tai didina finansinę naštą elektros energijos vartotojams.

7.2. Valstybinė energetikos inspekcija pažymėjo, kad nuo 2015 m. liepos 1 d. iki 2017 m. gruodžio 31 d. gauti 758 prašymai išduoti leidimą plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių ir 17 prašymų pratęsti tokių leidimų galiojimo terminą, 3 iš jų nepatenkinti remiantis Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 24 dalies 2 punktu.

Valstybinės energetikos inspekcijos praktikoje nebuvo tokių atvejų, kad ūkio subjektas, kuriam leidimo galiojimo terminas buvo pratęstas Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies 1 punkte nustatytu pagrindu, per pratęstą terminą neužbaigtų projekto įgyvendinimo darbų. Nebuvo ir tokių atvejų, kad pareiškėjai pakartotinai būtų prašę pratęsti leidimo galiojimo terminą, kai atlikti darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių. Praktikoje taip pat nepasitaikė atvejų, kad ūkio subjektas nepateiktų leidimui pratęsti

reikalingų dokumentų vien dėl to, kad negali jų gauti dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

8. Pareiškėja prašo ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio „Leidimais reguliuojama veikla elektros energetikos sektoriuje, leidimais reguliuojamos veiklos sąlygos ir bendrieji principai“ (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte, 7 dalyje, 24 dalies 2 punkte nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį:

- leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsimas 6 mėnesiams, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių;

- leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsimas, kai asmuo pateikia įrodymus, pagrindžiančius prašyme pratęsti leidimo galiojimo terminą nurodytas aplinkybes, ir prievolių įvykdymo užtikrinimą, o reikalingų dokumentų ir įrodymų nepateikimas yra pagrindas kompetentingai institucijai atsisakyti pratęsti leidimo galiojimo terminą.

Taigi ginčijamomis Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkto, 7 dalies, 24 dalies 2 punkto nuostatomis reglamentuojama leidimų plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo termino pratęsimo trukmė ir sąlygos.

9. Šiame kontekste pažymėtina, kad bendruosius energetikos veiklos Lietuvos Respublikoje tikslus, taip pat energetikos sektoriaus valstybinio valdymo, reguliavimo, priežiūros ir kontrolės teisinius pagrindus, visuomeninių santykių vykdant energetikos veiklą bendruosius kriterijus, sąlygas ir reikalavimus, pagrindines valstybės energetikos politikos kryptis nustato Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas; atskirų energetikos sektorių veiklos teisinius pagrindus ir visuomeninių santykių ypatumus nustato kiti įstatymai (Energetikos įstatymo 1 straipsnio (2012 m. birželio 21 d. redakcija) 1, 2 dalys). Pagal Energetikos įstatymo (2011 m. gruodžio 22 d. redakcija) 20 straipsnio 1 dalį licencijuojamos veiklos ir veiklos, kuriai reikalingi leidimai ar atestatai, licencijų ir leidimų ar atestatų išdavimą, galiojimo sustabdymą, galiojimo sustabdymo panaikinimą ir galiojimo panaikinimą nustato Elektros energetikos įstatymas, kiti atskirus energetikos sektorius reglamentuojantys įstatymai ir (ar) jų įgyvendinamieji teisės aktai.

10. Seimas 2000 m. liepos 20 d. priėmė Elektros energetikos įstatymą, kuris 2012 m. sausio 17 d. priimtu Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymu išdėstytas nauja redakcija. Šis įstatymas nustato Lietuvos Respublikos elektros energetikos sektoriaus valstybinio valdymo, reguliavimo, priežiūros ir kontrolės bei veiklos elektros energetikos sektoriuje organizavimo teisinius pagrindus, taip pat reglamentuoja elektros energijos gamintojų, paslaugų teikėjų, vartotojų ir valstybinį elektros energetikos sektoriaus reguliavimą, priežiūrą ir kontrolę vykdančių institucijų tarpusavio santykius elektros energijos gamybos, perdavimo, skirstymo, tiekimo ir vartotojų teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo srityse (Elektros energetikos įstatymo (2012 m. sausio 17 d. redakcija) 1 straipsnio 1 dalis).

Kaip minėta, pagal Energetikos įstatymo (2011 m. gruodžio 22 d. redakcija) 20 straipsnio 1 dalį Elektros energetikos įstatymas taip pat reguliuoja licencijuojamos veiklos ir veiklos, kuriai reikalingi leidimai ar atestatai, licencijų ir leidimų ar atestatų išdavimą, galiojimo sustabdymą, galiojimo sustabdymo panaikinimą ir galiojimo panaikinimą.

11. Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalyje, kurios 1 punktą ginčija pareiškėja, yra nustatyta:

„Išduotų leidimų plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus ir tiesti tiesioginę liniją galiojimo terminas pratęsimas ne daugiau kaip du kartus:

1) vieną kartą ne ilgesniam kaip 12 mėnesių, o plėtojant elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių – 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių;

2) vieną kartą ne ilgesniam kaip 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia statybą leidžiantį dokumentą, išskyrus teisės aktų nustatytus atvejus, kai statybą leidžiantis dokumentas neprivalomas, ir dokumentus, įrodančius, kad atlikta ne mažiau kaip 50 procentų projekto įgyvendinimo darbų.“

Taigi pareiškėjos ginčijamu aspektu pažymėtina, kad pagal Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punktą vieną kartą leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsimas 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, t. y. dėl tokių aplinkybių, kurios nepriklauso nuo asmens, besikreipiančio dėl leidimo galiojimo pratęsimo, valios.

11.1. Pažymėtina, kad pagal Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 1 dalies 2 punktą leidimas plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus yra viena iš leidimų, išduodamų veiklai elektros energetikos sektoriuje, rūšių.

Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 2 dalyje nustatyta, kad veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklės tvirtina Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Šiame kontekste paminėtina, kad Lietuvos Respublikos energetikos ministras 2013 m. spalio 22 d. priėmė įsakymą Nr. 1-212 „Dėl Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“ (2015 m. liepos 2 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais), kuriuo, vadovaudamasis Energetikos įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 4 punktu, Elektros energetikos įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 1 punktu, 16 straipsnio 2 dalimi, Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 16, 49 straipsniais ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 651 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 1462 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymą“ pakeitimo“ 1.1 papunkčiu, patvirtino Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklės (toliau – Leidimų išdavimo taisyklės). Šių taisyklių 9 punkte nustatyta, kad leidimas plėtoti elektros energijos pajėgumus išduodamas asmeniui, kuris ketina statyti (įrengti) naują energetikos objektą (elektrinę), padidinti esamų elektros energijos gamybos įrenginių įrengtąją galią rekonstruodamas ar pakeisdamas esamus arba statydamas papildomus elektros energijos gamybos įrenginius, rekonstruoti veikiančius elektros energijos gamybos įrenginius, pritaikant juos kitos rūšies kuro (iškastinio kuro ar atsinaujinančių energijos išteklių) naudojimui.

11.2. Pažymėtina ir tai, kad Elektros energetikos įstatymo 14 straipsnyje (2012 m. sausio 17 d. redakcija) nustatyta, jog valstybė skatina atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą elektros energijai gaminti ir pagamintos atsinaujinančių išteklių elektros energijos vartojimą (1 dalis).

Šiame kontekste paminėtina, kad pagal Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo (2011 m. gegužės 12 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 2 straipsnio 2 dalį atsinaujinančių išteklių energija – tai energija iš atsinaujinančių neiškastinių išteklių: vėjo, saulės energija, aeroterminiai, geoterminiai, hidroterminiai ištekliai ir vandenynų energija, hidroenergija, biomasė, biodujos, įskaitant sąvartynų ir nuotekų perdirbimo įrenginių dujas, taip pat kitų atsinaujinančių neiškastinių išteklių, kurių panaudojimas technologiškai yra galimas dabar arba bus galimas ateityje, energija.

Paminėtina ir tai, kad Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo tikslas – užtikrinti darnią atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtrą, skatinti tolesnį naujų technologijų vystymąsi ir diegimą bei pagamintos energijos vartojimą, ypač atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus, aplinkos apsaugos, iškastinių energijos išteklių tausojimo, priklausomybės nuo

iškastinių energijos išteklių ir energijos importo mažinimo bei kitus valstybės energetikos politikos tikslus (Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 1 straipsnio 2 dalis).

Pažymėtina, kad atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo elektros energijai gaminti plėtra yra vienas iš strateginių valstybės energetikos politikos tikslų (Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13 straipsnio (2013 m. liepos 2 d. redakcija) 1 dalis).

11.3. Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje (2017 m. liepos 11 d. redakcija) nustatyta:

„Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimai išduodami neterminuotam laikui, išskyrus leidimus plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus, tiesti tiesioginę liniją ir leidimus gaminti elektros energiją elektrinėse, įrengtose Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje dalyje. Leidimai plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus ir tiesti tiesioginę liniją išduodami 36 mėnesių laikotarpiui. Leidimai gaminti elektros energiją elektrinėse, įrengtose Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje dalyje išduodami Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 22 straipsnyje nustatyta tvarka išduoto ir galiojančio leidimo naudoti Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje dalį atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių plėtrai ir eksploatacijai pagrindu ir galioja iki šio leidimo galiojimo laikotarpio pabaigos.“

Taigi šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad pagal Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 4 dalį (2017 m. liepos 11 d. redakcija) leidimai plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus, *inter alia* iš atsinaujinančių energijos išteklių, išduodami 36 mėnesių laikotarpiui. Atsižvelgiant į tai, pagal ginčijamą Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punktą leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu asmuo per 36 mėnesius neatliko suplanuotų darbų dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių.

11.4. Pareiškėjos ginčijamu aspektu apibendrinant ginčijamą Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte nustatytą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad pagal jį:

– leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas, jeigu asmuo, besikreipiantis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, kad jis per 36 mėnesius neatliko suplanuotų darbų dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, t. y. dėl nuo šio asmens valios nepriklausančių aplinkybių;

– dėl šių aplinkybių leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas tik vieną kartą 6 mėnesių laikotarpiui, neatsižvelgiant į tai, kiek minėtos aplinkybės trunka.

12. Kaip minėta, pareiškėja ginčija ir Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalies, 24 dalies 2 punkto nuostatas, kuriomis numatytos leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo pratęsimo sąlygos.

12.1. Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalyje nustatyta:

„Šio straipsnio 6 dalyje nurodytų reikalavimų taikymo ir įvertinimo tvarka nustatoma Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklėse. Leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas, kai asmuo pateikia šio straipsnio 6 dalyje nurodytus dokumentus bei įrodymus ir prievolių įvykdymo užtikrinimą prašomam pratęsti leidimo galiojimo terminui Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme nustatyta tvarka ir sąlygomis.“

Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punktą leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimas pratęsiamas, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad atlikti suplanuotus darbus vėluoja dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių. Taigi pareiškėjos ginčijamu aspektu kartu pažymėtina ir tai, kad pagal Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalį leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo termino pratęsimo būtina sąlyga – pateikti įrodymus, pagrindžiančius, kad asmuo, besikreipiantis dėl leidimo pratęsimo, atlikti suplanuotus darbus vėluoja dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių.

12.2. Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 24 dalies 2 punkte nustatyta:

„Atsisakymai išduoti leidimus, nurodytus šio straipsnio 1 dalyje, ir pratęsti šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nurodytų leidimų galiojimo terminą: <...>

2) pateikiami ir tuo atveju, kai asmuo nepateikia bent vieno iš leidimui išduoti ar pratęsti leidimo galiojimo terminą reikalingų dokumentų arba pateikti duomenys yra neteisingi.“

Taigi pareiškėjos ginčijamu aspektu pažymėtina, kad pagal Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 24 dalies 2 punktą leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas nepratęsiamas, jeigu

asmuo nepateikia bent vieno leidimo galiojimo terminui pratęsti reikalingo dokumento, *inter alia* dokumento, kuris pagrįstų, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių.

Paminėtina, kad Leidimų išdavimo taisyklių 39.1 punkte (2016 m. lapkričio 8 d. redakcija) yra nustatytas nebaigtinis sąrašas dokumentų, kuriais gali būti įrodoma, kad asmuo atlikti suplanuotus darbus vėluoja dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių. Jame nustatyta, kad valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių egzistavimą patvirtina bent vienas iš išvardytų dokumentų: įsiteisėjęs teismo ar Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos sprendimas; valstybės institucijų veiksmus ir sprendimus, dėl kurių vėluojama atlikti suplanuotus darbus ir kurių asmuo neturėjo teisės ginčyti, įrodantys dokumentai; Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio prekybos, pramonės ir amatų rūmų pagal veiklos zonas išduota nenugalimos jėgos aplinkybes liudijanti pažyma; kiti faktinės aplinkybes įrodantys dokumentai (ekspertų išvados, nuotraukos ir pan.).

12.3. Pareiškėjos ginčijamu aspektu apibendrinant Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalyje, 24 dalies 2 punkte nustatytą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad pagal jį leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas nepratęsiamas, jeigu asmuo neįrodo, kad atlikti suplanuotus darbus vėluoja dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, t. y. nepateikia jokių šias aplinkybes pagrindžiančių dokumentų.

12.4. Šiame kontekste pažymėtina, kad leidimų, licencijų ar dokumentų, kuriais patvirtinamas tam tikras juridinis faktas, išdavimas pagal Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio (2014 m. birželio 12 d. redakcija) 1, 17 dalis yra viešojo administravimo subjektų teikiama administracinė paslauga.

12.4.1. Pareiškėjo ginčijamu aspektu taip pat pažymėtina, kad viešojo administravimo subjektas, teisės aktų nustatyta tvarka įgaliotas pratęsti leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminą arba išduoti dokumentus, įrodančius valstybės, trečiųjų asmenų veiksmus ar nenugalimos jėgos aplinkybes, privalo vadovautis Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje „Viešojo administravimo principai“ (2014 m. birželio 12 d. redakcija su 2016 m. lapkričio 10 d. pakeitimais) nustatytais principais, *inter alia*:

- įstatymo viršenybės, pagal kurį *inter alia* viešojo administravimo subjektų veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus; administraciniai aktai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais;
- objektyvumo, kuris reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs;

– proporcingumo, kuris reiškia, kad administracinio sprendimo mastas ir jo įgyvendinimo priemonės turi atitikti būtinus ir pagrįstus administravimo tikslus;

– nepiktnaudžiavimo valdžia, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų;

– išsamumo, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį.

12.4.2. Taigi pagal minėtą Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje (2014 m. birželio 12 d. redakcija su 2016 m. lapkričio 10 d. pakeitimais) nustatytą teisinį reguliavimą, *inter alia* tokius viešojo administravimo principus kaip įstatymo viršenybė, objektyvumas, proporcingumas, nepiktnaudžiavimas valdžia, išsamumas:

– viešojo administravimo subjektas, teisės aktų nustatyta tvarka įgaliotas pratęsti leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminą, gavęs atitinkamą prašymą, privalo jį išnagrinėti objektyviai ir išsamiai, *inter alia* įvertindamas įrodymus, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, ar priežastis, dėl kurių šie įrodymai nepateikti;

– viešojo administravimo subjektas, teisės aktų nustatyta tvarka įgaliotas išduoti dokumentus, įrodančius valstybės, trečiųjų asmenų veiksmus ar nenugalimos jėgos aplinkybes, gavęs atitinkamą prašymą, privalo teisės aktų nustatyta tvarka jį išnagrinėti ir išduoti valstybės, trečiųjų asmenų veiksmus ar nenugalimos jėgos aplinkybes patvirtinančius ar paneigiančius dokumentus.

13. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, kad, kaip nurodyta Elektros energetikos įstatymo priede „Įgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai“, šiuo įstatymu įgyvendinama *inter alia* 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičianti bei vėliau panaikinanti direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB (toliau – ir Direktyva).

Šioje direktyvoje nustatyta bendra skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją sistema. Joje nustatyti privalomi nacionaliniai planiniai rodikliai, kuriais apibrėžta, kokią bendro galutinio energijos suvartojimo dalį turi sudaryti atsinaujinančių išteklių energija ir kokią dalį transporto sektoriuje suvartojamos energijos turi sudaryti atsinaujinančių išteklių energija (1 straipsnis).

13.1. Direktyvoje nustatytas bendras tikslas – pasiekti, kad atsinaujinančių išteklių energija sudarytų bent 20 procentų bendro suvartojamo ES energijos kiekio ir 10 procentų transporto sektoriuje sunaudojamos energijos kiekio (3 straipsnio 1, 4 dalys). Kiekviena ES šalis turi parengti 2020 m. nacionalinį veiksmų planą, kaip pasiekti nusistatytą atsinaujinančių išteklių energijos bendrame galutiniame energijos suvartojime tikslą (4 straipsnio 1 dalis). Direktyvos I priede Lietuvai nustatytas atsinaujinančių išteklių energijos dalies bendrame galutiniame energijos suvartojime planinis rodiklis 2020 m. – 23 procentai.

13.2. Direktyvoje, be kita ko, nustatyta, jog valstybės narės užtikrina, kad visos leidimų, sertifikavimo ir licencijavimo procedūras reglamentuojančios nacionalinės taisyklės, taikomos elektros energijos, šildymo ir aušinimo gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių jėgainėms bei susijusioms perdavimo ir paskirstymo tinklų infrastruktūroms ir biomasės pavertimo biodegalais ar kitais energijos produktais procesams, būtų proporcingos ir būtinos. Valstybės narės visų pirma imasi reikiamų veiksmų užtikrindamos, kad leidimų išdavimą, sertifikavimą ir licencijavimą reglamentuojančios taisyklės būtų objektyvios, skaidrios, proporcingos, nediskriminuojančios pareiškėjų ir kad jomis būtų visiškai atsižvelgta į konkrečių atsinaujinančių išteklių energijos technologijų ypatybes (13 straipsnio 1 dalies d punktas).

II

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

14. Šioje konstitucinės justicijos byloje pareiškėja prašo ištirti Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) nuostatų, kuriomis reguliuojamas leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo pratęsimas, atitiktį Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 29 straipsniui, 46 straipsnio 1–4 dalims, konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams.

15. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas yra universalus, itin talpus, apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų, jo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose (*inter alia* 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2017 m. birželio 26 d. nutarimas). Neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas (*inter alia* 2003 m. kovo 4 d., 2016 m. birželio 20 d., 2017 m. sausio 25 d. nutarimai). Neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise; asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius įstatymus ar kitus teisės aktus, neprieštaraujančius Konstitucijai, įgytos teisės bus išlaikytos nustatytą laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos (*inter alia* 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. vasario 15 d., 2016 m. birželio 20 d. nutarimai).

15.1. Vienas iš teisėtų lūkesčių apsaugos principo elementų yra teisių, įgytų pagal Konstituciją, Konstitucijai neprieštaraujančius įstatymus ir kitus teisės aktus, apsauga; pagal Konstituciją santykiuose su valstybe yra saugomi ir ginami tik tie asmens lūkesčiai, kurie kyla iš pačios Konstitucijos ar įstatymų bei kitų teisės aktų, neprieštaraujančių Konstitucijai; tik tokie asmens lūkesčiai santykiuose su valstybe laikomi teisėtais (2003 m. liepos 4 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2013 m. gegužės 24 d. nutarimai).

15.2. Konstitucinio teisinės valstybės principo elementas yra ir proporcingumo principas, reiškiantis, kad teisės aktuose numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (*inter alia* 2012 m. spalio 31 d., 2013 m. liepos 1 d., 2014 m. vasario 14 d. nutarimai); reikalavimas asmens teisių ir laisvių įstatymu neriboti labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, *inter alia* suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus: ribojantis asmens teises ir laisves įstatymo nustatytas teisinis reguliavimas turi būti toks, kad sudarytų prielaidas kiek įmanoma įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją ir, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, atitinkamai individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas ribojančias jo teises priemones (2011 m. liepos 7 d., 2016 m. vasario 17 d. nutarimai).

16. Konstitucinis teisinės valstybės principas yra glaudžiai susijęs ir su Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtintomis konstitucinėmis vertybėmis, kuriomis grindžiamas šalies ūkis (*inter alia* 2008 m. gruodžio 4 d., 2015 m. spalio 29 d., 2018 m. gegužės 4 d. nutarimai).

Šioje konstitucinės justicijos byloje pareiškėja prašo ištirti ginčijamo teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijos 46 straipsnio 1–4 dalims, kuriose nustatyta:

„Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva.

Valstybė remia visuomenei naudingas ūkines pastangas ir iniciatyvą.

Valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei.

Įstatymas draudžia monopolizuoti gamybą ir rinką, saugo sąžiningos konkurencijos laisvę.“

16.1. Konstitucinio Teismo nutarimuose ne kartą konstatuota, kad Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtinti principai sudaro vieną visumą – šalies ūkio konstitucinį pagrindą, todėl visų šio straipsnio dalių nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir viena kitą papildo (*inter alia* 2009 m. balandžio 29 d., 2015 m. sausio 15 d., 2017 m. gegužės 30 d. nutarimai).

16.2. Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos sąvoka yra plati, ji grindžiama asmens laisve ir teise turėti nuosavybę; ši sąvoka apima teisę laisvai pasirinkti verslą, teisę laisvai sudaryti sutartis, sąžiningos konkurencijos laisvę, ūkinės

veiklos subjektų lygiateisiškumą ir kt. (*inter alia* 2009 m. kovo 27 d., 2011 m. sausio 6 d., 2014 m. gegužės 9 d. nutarimai); asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva – tai teisinių galimybių visuma, sudaranti prielaidas asmeniui savarankiškai priimti jo ūkinei veiklai reikalingus sprendimus (*inter alia* 2014 m. gegužės 9 d., 2015 m. balandžio 3 d., 2018 m. gegužės 24 d. nutarimai).

16.3. Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies nuostata, jog valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, įtvirtintas konstitucinis principas, nubrėžiantis ūkinės veiklos reguliavimo tikslus, kryptis, būdus, ribas (*inter alia* 1999 m. spalio 6 d., 2014 m. gegužės 9 d., 2017 m. gegužės 30 d. nutarimai).

Ūkinės veiklos reguliavimas paprastai yra susijęs su ūkinės veiklos sąlygų nustatymu, tam tikrų procedūrų reglamentavimu, ūkinės veiklos kontrole, taip pat su tam tikrais šios veiklos apribojimais ar draudimais; kai asmuo dalyvauja ūkinėje veikloje, jam gali būti taikomi specialūs įstatymų nustatyti apribojimai (*inter alia* 2005 m. gegužės 13 d., 2014 m. gegužės 9 d., 2017 m. gegužės 30 d. nutarimai).

Valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, gali nustatyti diferencijuotą teisinį reguliavimą, kurį lemia ūkinės veiklos specifika; atsižvelgdama į ūkinės veiklos specifiką, valstybė gali naudoti įvairias teisinio reguliavimo priemones (*inter alia* 2009 m. kovo 2 d., 2015 m. balandžio 3 d., 2017 m. gegužės 30 d. nutarimai).

Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta valstybės pareiga, atsižvelgiant į valstybės išteklius, jos materialines ir finansines galimybes bei kitus svarbius veiksnius, reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui, reguliuojant minėtą veiklą, derinti įvairias konstitucines vertybes (2009 m. kovo 2 d., 2015 m. kovo 5 d. nutarimai), *inter alia* asmens ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, sąžiningos konkurencijos laisvę, vartotojų interesų apsaugą (2015 m. balandžio 3 d. nutarimas).

16.4. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste taip pat paminėtinos šios oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, *inter alia* suformuluotos Konstitucinio Teismo 2015 m. spalio 29 d. nutarime, atskleidžiančios iš Konstitucijos, *inter alia* jos 46 straipsnio, kylančius reikalavimus įstatymų leidėjui reguliuojant ūkinę veiklą, be kita ko, ir elektros energetikos sektoriuje:

- energetikos srityje vykdoma ūkinė veikla, *inter alia* visų vartotojų aprūpinimas energijos ištekliais, yra specifinė ūkinė veikla; jai būdinga, be kita ko, tai, kad ją vykdant tiesiogiai daroma įtaka visam šalies ūkiui; įstatymų leidėjo galimybes nustatyti priemones užtikrinant bendrą tautos gerovę elektros energetikos srityje lemia elektros energetikos ypatumai, *inter alia* riboti elektros energetikos ištekliai, materialiniai, finansiniai ir kiti svarbūs veiksniai;

- elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos išteklių yra vienas iš svarbiausių valstybinės energetikos politikos prioritetų, o viena iš strateginių iniciatyvų elektros energetikos sektoriuje yra didesnė atsinaujinančių energijos išteklių dalis elektros energijos gamyboje.

16.5. Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą pažymėta, kad pagal Konstituciją riboti asmens teisės ir laisvės, taip pat ir ūkinės veiklos laisvė, galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisvės ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (*inter alia* 2004 m. sausio 26 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2008 m. kovo 15 d. nutarimai).

17. Kaip minėta, pareiškėja taip pat ginčija Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte nustatyto teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui.

Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 29 straipsnyje nustatytas konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, neleidžia asmenų diskriminuoti ir teikti jiems privilegijų (2018 m. kovo 8 d. nutarimas).

18. Kaip minėta, pareiškėja taip pat ginčija Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte nustatyto teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostatą, kad valdžios galias riboja Konstitucija, yra pažymėjęs, jog valstybinės valdžios institucijos, rengdamos ir priimdamos teisės aktus, privalo vadovautis Konstitucijoje įtvirtintu teisinės valstybės principu (2016 m. spalio 5 d. nutarimas Nr. KT26-N13/2016).

III

Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija)

6 dalies 1 punkto atitiktis Konstitucijai vertinimas

19. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte nustatyto teisinio reguliavimo tiek, kiek pagal jį leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimas pratęsiamas tik 6 mėnesiams ir tais atvejais, kai valstybės, trečiųjų asmenų veiksmai ar nenugalimos jėgos sukeltos aplinkybės, dėl kurių vėluojama atlikti suplanuotus darbus, tęsėsi ilgiau negu 6 mėnesius, atitiktis Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 29 straipsniui, 46 straipsnio 1–4 dalims, konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams.

20. Pareiškėjos nuomone, išduoto leidimo galiojimo pratęsimas tik 6 mėnesiams ir tais atvejais, kai valstybės, trečiųjų asmenų veiksmai ar nenugalimos jėgos sukeltos aplinkybės, dėl kurių vėluojama įgyvendinti projektą, tęsėsi ilgiau negu 6 mėnesius, paneigia ūkio subjekto teisėtą lūkestį, kad jo įgyta teisė užsiimti leidime nurodyta ūkine veikla bus išlaikyta nustatytą laiką ir galės

būti realiai įgyvendinama. Be to, toks teisinis reguliavimas nesudaro galimybių atsižvelgti į individualią kiekvieno asmens situaciją ir į visas svarbias aplinkybes, varžo ūkio subjektą akivaizdžiai labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, neužtikrina interesų pusiausvyros.

Pareiškėjos teigimu, draudimas pratęsti leidimo galiojimą ilgesniam terminui, kai asmuo ne dėl savo kaltės neturi realių galimybių per pratęstą leidimo galiojimo laiką įgyvendinti visų numatytų darbų, nėra pagrįstas objektyviais kriterijais, todėl galimai prieštarauja Konstitucijos 46 straipsnio 1–4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

21. Sprendžiant, ar Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte nustatytas ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijos 46 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta:

- Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtinti principai sudaro vieną visumą – šalies ūkio konstitucinį pagrindą;

- Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos sąvoka yra plati, ši sąvoka apima teisę laisvai pasirinkti verslą, teisę laisvai sudaryti sutartis, sąžiningos konkurencijos laisvę, ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumą;

- valstybė, pagal Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalį reguliuodama ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, gali nustatyti diferencijuotą teisinį reguliavimą, kurį lemia ūkinės veiklos specifika; atsižvelgdama į ūkinės veiklos specifiką, valstybė gali naudoti įvairias teisinio reguliavimo priemones;

- pagal Konstituciją riboti asmens teises ir laisves, taip pat ir ūkinės veiklos laisvę, galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo;

- konstitucinio teisinės valstybės principo elementas yra proporcingumo principas, reiškiantis, kad teisės aktuose numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti; reikalavimas asmens teisių ir laisvių įstatymu neriboti labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, *inter alia* suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas kiek įmanoma įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją ir, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, atitinkamai individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas ribojančias jo teises priemones;

– neatsiejami konstitucinio teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas; neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise; asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius įstatymus ar kitus teisės aktus, neprieštaraujančius Konstitucijai, įgytos teisės bus išlaikytos nustatytą laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją reguliuojant ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, ir nustatant diferencijuotą teisinį reguliavimą, kurį lemia ūkinės veiklos specifika, Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva gali būti ribojamos įstatymu, paisant konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia* konstitucinio proporcingumo principo, suponuojamų reikalavimų teisės aktuose nustatyti tokias priemones, kurios atitiktų teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus ir nevaržytų asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti, taip pat nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes; turi būti paisoma ir iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio teisėtų lūkesčių apsaugos imperatyvo, pagal kurį asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų teisėtai įgytos teisės bus išlaikytos nustatytą laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos.

22. Kaip minėta, pagal nagrinėjamoje konstitucinės justicijos byloje ginčijamą Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte nustatytą teisinį reguliavimą:

– leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas, jeigu asmuo, besikreipiantis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, kad jis per 36 mėnesius suplanuotų darbų neatliko dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, t. y. dėl nuo šio asmens valios nepriklausančių aplinkybių;

– dėl šių aplinkybių leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas tik vieną kartą 6 mėnesių laikotarpiui, neatsižvelgiant į tai, kiek minėtos aplinkybės trunka.

22.1. Taigi pagal tokį Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte nustatytą teisinį reguliavimą asmuo, turintis leidimą, pagal kurį jam suteikiama teisė plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių įstatyme nustatytą 36 mėnesių laikotarpį, gali prašyti pratęsti terminą šiai teisei įgyvendinti tik vieną kartą ir tik 6 mėnesių laikotarpiui, kai įgyvendinti šią teisę per įstatymo nustatytą 36 mėnesių terminą jam sutrukdo nuo jo valios nepriklausančios aplinkybės – valstybės, trečiųjų asmenų

veiksmas ar nenugalimos jėgos aplinkybės – net ir tais atvejais, kai tos aplinkybės trunka ilgiau nei 6 mėnesius.

Toks teisinis reguliavimas, pagal kurį visais atvejais leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas vieną kartą 6 mėnesių laikotarpiui, neatsižvelgiant į tai, kiek trunka nuo asmens valios nepriklausančios aplinkybės, trukdančios jam įgyvendinti teisėtai įgytą teisę plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių, vertintinas kaip nesudarantis prielaidų įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, *inter alia* į tai, kiek laiko asmeniui buvo trukdoma naudotis šia teise dėl nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių, taip pat paneigiantis asmens teisėtą lūkestį, kad jo teisėtai įgyta teisė plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių bus išlaikyta nustatytą laiką ir galės būti realiai įgyvendinama, *inter alia* netrukdam asmeniui įgyvendinti šią teisę dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, kurios nepriklauso nuo asmens valios.

Pažymėtina, jog toks teisinis reguliavimas negali būti konstituciškai pateisinamas vien tuo, kad, kaip minėta, pagal Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13 straipsnio (2013 m. liepos 2 d. redakcija) 1 dalį atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo elektros energijai gaminti plėtra yra vienas iš strateginių valstybės energetikos politikos tikslų.

22.2. Vadinas, ginčijamu Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte įtvirtintu teisiniu reguliavimu, pagal kurį leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimas pratęsiamas vieną kartą 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, neatsižvelgiant į tai, kiek trunka šios aplinkybės, nepaisoma iš konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia* konstitucinio proporcingumo principo, kylančių reikalavimų nevaržyti asmens teisių ir laisvių labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, taip pat iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio teisėtų lūkesčių apsaugos imperatyvo. Taigi šiuo teisiniu reguliavimu nepagrįstai varžoma ir Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva.

23. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punkte nustatytas teisinis reguliavimas tiek, kiek pagal jį leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas vieną kartą 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad

atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, neatsižvelgiant į tai, kiek trunka šios aplinkybės, prieštarauja Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

24. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas toliau netirs, ar Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 6 dalies 1 punktas neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 29 straipsniui, 46 straipsnio 2–4 dalims.

IV

Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija)

7 dalies, 24 dalies 2 punkto atitikties Konstitucijai vertinimas

25. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama ir Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalyje, 24 dalies 2 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo tiek, kiek pagal jį leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas nepratęsiamas, kai asmuo, vėluojantis atlikti suplanuotus darbus dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, negali pateikti šiuos veiksmus ar aplinkybes pagrindžiančių dokumentų būtent dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, atitiktis Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 29 straipsniui, 46 straipsnio 1–4 dalims, konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams.

26. Pareiškėjos abejonės dėl šio teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai grindžiamos tuo, kad, jos nuomone, pagal šį teisinį reguliavimą leidimo galiojimo terminą gali būti atsisakyta pratęsti net ir tada, kai asmuo dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių negali pateikti reikalingų dokumentų, įrodančių valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybes, taip pažeidžiant konstitucinius teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos, proporcingumo principus. Pareiškėjos teigimu, ginčijamas teisinis reguliavimas paneigia galimybes kiek įmanoma labiau atsižvelgti į individualią kiekvieno asmens situaciją ir į visas svarbias aplinkybes, dėl kurių asmuo negali pateikti atitinkamų dokumentų. Taip, pasak pareiškėjos, sudaromos dirbtinės, objektyviais kriterijais nepagrįstos kliūtys ūkio subjektams patekti į elektros energijos rinką, nepagrįstai ribojamos asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva, sąžiningos konkurencijos laisvė.

27. Kaip minėta, pagal Konstituciją reguliuojant ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, ir nustatant diferencijuotą teisinį reguliavimą, kurį lemia ūkinės veiklos specifika, Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva gali būti ribojamos įstatymu paisant konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia* konstitucinio proporcingumo principo, suponuojamų reikalavimų teisės aktuose nustatyti tokias priemones, kurios atitiktų teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus ir nevaržytų asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti, taip pat nustatyti tokį teisinį reguliavimą,

kuris sudarytų prielaidas įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes; turi būti paisoma ir iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio teisėtų lūkesčių apsaugos imperatyvo, pagal kurį asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų teisėtai įgytos teisės bus išlaikytos nustatytą laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos.

Taip pat minėta, kad:

- Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtinti principai sudaro vieną visumą – šalies ūkio konstitucinį pagrindą, todėl visų šio straipsnio dalių nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir viena kitą papildo;

- Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, neleidžia asmenų diskriminuoti ir teikti jiems privilegijų;

- pagal Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostatą, kad valdžios galias riboja Konstitucija, valstybinės valdžios institucijos, rengdamos ir priimdamos teisės aktus, privalo vadovautis Konstitucijoje įtvirtintu teisinės valstybės principu.

28. Minėta ir tai, kad pagal Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalyje, 24 dalies 2 punkte nustatytą teisinį reguliavimą leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas nepratęsiamas, jeigu asmuo neįrodo, kad atlikti suplanuotus darbus vėluoja dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, t. y. nepateikia jokių šias aplinkybės pagrindžiančių dokumentų.

28.1. Vertinant pareiškėjos ginčijamą Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalyje, 24 dalies 2 punkte nustatytą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad pagal jį nėra nustatyta baigtinio sąrašo dokumentų, kuriais pagrindžiama, jog atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių.

Pažymėtina ir tai, kad, kaip minėta, pagal Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje (2014 m. birželio 12 d. redakcija su 2016 m. lapkričio 10 d. pakeitimais) nustatytą teisinį reguliavimą, *inter alia* tokius viešojo administravimo principus kaip įstatymo viršenybė, objektyvumas, proporcingumas, nepiktnaudžiavimas valdžia, išsamumas:

- viešojo administravimo subjektas, teisės aktų nustatyta tvarka įgaliotas pratęsti leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminą, gavęs atitinkamą prašymą, privalo jį išnagrinėti objektyviai ir išsamiai, *inter alia* įvertindamas įrodymus, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, ar priešastis, dėl kurių šie įrodymai nepateikti;

– viešojo administravimo subjektas, teisės aktų nustatyta tvarka įgaliotas išduoti dokumentus, įrodančius valstybės, trečiųjų asmenų veiksmus ar nenugalimos jėgos aplinkybes, gavęs atitinkamą prašymą, privalo teisės aktų nustatyta tvarka jį išnagrinėti ir išduoti valstybės, trečiųjų asmenų veiksmus ar nenugalimos jėgos aplinkybes patvirtinančius ar paneigiančius dokumentus.

28.2. Taigi pagal ginčijamą Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalyje, 24 dalies 2 punkte nustatytą teisinį reguliavimą, aiškinamą kartu su Viešojo administravimo įstatyme, *inter alia* jo 3 straipsnyje (2014 m. birželio 12 d. redakcija su 2016 m. lapkričio 10 d. pakeitimais), nustatytu teisiniu reguliavimu, asmeniui, kuris kreipiasi dėl leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo termino pratęsimo, nustatyta pareiga pateikti bent vieną dokumentą, pagrindžiantį, kad atlikti suplanuotus darbus jis vėluoja dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, pagal savo pobūdį nėra tokia, kad asmuo negalėtų jos įvykdyti. Pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje (2014 m. birželio 12 d. redakcija su 2016 m. lapkričio 10 d. pakeitimais) nustatytą teisinį reguliavimą viešojo administravimo subjektas, teisės aktų nustatyta tvarka įgaliotas išduoti dokumentus, įrodančius valstybės, trečiųjų asmenų veiksmus ar nenugalimos jėgos aplinkybes, gavęs atitinkamą prašymą, privalo teisės aktų nustatyta tvarka jį išnagrinėti ir išduoti valstybės, trečiųjų asmenų veiksmus ar nenugalimos jėgos aplinkybes patvirtinančius ar paneigiančius dokumentus.

Taip pat minėta, kad pagal Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje (2014 m. birželio 12 d. redakcija su 2016 m. lapkričio 10 d. pakeitimais) nustatytą teisinį reguliavimą viešojo administravimo subjektas, teisės aktų nustatyta tvarka įgaliotas pratęsti leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminą, gavęs atitinkamą prašymą, privalo *inter alia* įvertinti priežastis, dėl kurių nepateikiami įrodymai, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių. Taigi net ir tokiu atveju, kai asmuo negali pateikti įrodymų, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, pagal ginčijamą Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalyje, 24 dalies 2 punkte nustatytą teisinį reguliavimą, aiškinamą kartu su Viešojo administravimo įstatyme, *inter alia* jo 3 straipsnyje (2014 m. birželio 12 d. redakcija su 2016 m. lapkričio 10 d. pakeitimais), nustatytu teisiniu reguliavimu, jis turi teisę viešojo administravimo subjektui, teisės aktų nustatyta tvarka įgaliotam pratęsti leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminą, pateikti argumentus, kodėl jis negali pateikti bent vieno dokumento, pagrindžiančio, kad atlikti suplanuotus darbus jis vėluoja dėl valstybės,

trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, ir šie argumentai turi būti objektyviai ir išsamiai įvertinti.

28.3. Vadinas, nėra pagrindo teigti, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalyje, 24 dalies 2 punkte, nepaisoma iš konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia* konstitucinio proporcingumo principo, kylančių reikalavimų nevaržyti asmens teisių ir laisvių labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, taip pat iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio teisėtų lūkesčių apsaugos imperatyvo.

Taigi taip pat nėra pagrindo teigti, kad Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalyje, 24 dalies 2 punkte nustatytu teisiniu reguliavimu nepagrįstai varžomos ir Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva. Remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina, jog nėra pagrindo teigti ir tai, kad šis teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijos 46 straipsnio 2–4 dalims.

Atsižvelgiant į tai, taip pat nėra pagrindo teigti, kad minėtu teisiniu reguliavimu nepaisoma Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto asmenų lygiateisiškumo principo, 5 straipsnio 2 dalies nuostatos, kad valdžios galias riboja Konstitucija.

29. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija) 7 dalis, 24 dalies 2 punktas neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 29 straipsniui, 46 straipsnio 1–4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija; TAR, 2015-05-20, Nr. 07656) 6 dalies 1 punkte nustatytas teisinis reguliavimas tiek, kiek pagal jį leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas vieną kartą 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, neatsižvelgiant į tai, kiek trunka šios aplinkybės, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio (2015 m. gegužės 7 d. redakcija; TAR, 2015-05-20, Nr. 07656) 7 dalis, 24 dalies 2 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė

Dainius Žalimas